

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΑΠΕΡΓΙΕΣ

Τοῦ κ. Ε. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ

Γ' Αναδημοσιεύομεν, κατόπιν ειδικῆς ἀδείας του, ἄρθρον τοῦ διακεκριμένου παιδαγωγοῦ κ. Ε. Π. Παπανούτσου, ἄλλοτε Γεν. Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθν. Παιδείας καὶ γνωστοῦ φιλοσόφου, αἰσθητικοῦ καὶ λογοτέχνου. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι πρὸ διετίας εἰς τὴν Σορβόννην τῶν Παρισίων ἔγιναν ἀπεργίαι μὲ δύο αἰτήματα : τὸν πλουτισμὸν τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ ἐργαστηρίων καὶ τὴν ἔτι ἀσθητοτέραν διεξαγωγὴν τῶν ἐξετάσεων. Ὡς εἶναι γνωστὸν, πρὸ δεκαετίας εἶχε γίνει διαμαρτυρία τῶν φοιτητῶν διότι εἶχε προστεθῆ μία ἐπὶ πλέον — τρίτη — κατὰ Φεβρουάριον ἐξεταστικὴ περίοδος, ἣτις καὶ κατόπιν ταύτης ἔκτοτε κατηργήθη].

Εἶναι πικρὴ, ἀναμφισβήτητη ὅμως δυστυχῶς ἀλήθεια, ὅτι ἡ ἀπεργία τῶν φοιτητῶν ἔχει γίνει ἐνδημικὴ νόσος τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων μας. Ἄλλοτε ἡ εἶδηση θὰ μπορούσε νὰ προκαλέσῃ τὴ συγκίνηση τῶν ἀφομοδίων Ἀρχῶν, ἀκόμη καὶ κοινωνικὸ σάλιο, ὡς γεγονός «ἐκτάκτου ἀνάγκης» καὶ μεγάλης σοβαρότητας. Σήμερα περνᾷ σχεδὸν ἀπαρατήρητο ἀνάμεσα στὶς εἰδήσεις τῶν ἐφημερίδων, καὶ μόνο ὁ περιεργὸς διαβάτης ποὺ βλέπει συνωπισμὸ νέων στὰ προπύλαια τῶν Σχολῶν, στέκεται νὰ πληροφορηθῆ τί συμβαίνει, καὶ ἀφοῦ μάθῃ, συνεχίζει τὸ δρόμο του ἡσυχος, σὰ νὰ μὴ γίνεται τίποτε τὸ ἄξιόλογον...

Καὶ ὅμως κάτι συμβαίνει, κάτι σοβαρὸ καὶ ἀξιοπρόσεχτο ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ προσπεροῦμε μὲ τόσην ἡσυχίαν. Ὅταν κάθε τόσο οἱ φοιτητὲς πότε τῆς μιᾶς σχολῆς ἢ κατηγορίας καὶ πότε τῆς ἄλλης ἐγκαταλείπουν τὶς αἴθουσες τῶν παραδόσεων, τὶς βιβλιοθηκῆς καὶ τὰ ἐργαστήρια, πηγαίνουν στὶς ἐφημερίδες καὶ δηλώνουν πῶς ἀπεργοῦν, πηγαίνουν στὸ Ὑπουργεῖο καὶ ὑποβάλλουν διαμαρτυρίες ποὺ ἄλλοτε εἰσακούονται, ἄλλοτε ὄχι — καὶ τὰ πανεπιστημιακὰ ἰδρύματα παρουσιάζουν τὴν εἰκόνα ἐπιχειρήσεων, ὅπου «ἐργοδότες» καὶ «ἐργάτες» βρίσκονται σὲ διαρκῆ διένεξι καὶ ἀναγκάζεται ἡ Πολιτεία νὰ παρεμβαίη μὲ νόμους καὶ διατάγματα γιὰ νὰ «λύνη τὶς διαφορὰς τους», κάτι σάπιο συμβαίνει στή... Δανία καὶ τὸ φαινόμενο δὲν πρέπει νὰ περνᾷ ἀπαρατήρητο. Ἄς τὸ κυττάξωμε λοιπὸν ἀπὸ κοντὰ καὶ ἄς προσπαθήσωμε νὰ τὸ καταλάβωμε.

Ἐν πρώτοις σὲ καμμὶὰ πολιτισμένη χώρα τοῦ κόσμου δὲν γίνεται ἀπεργία φοιτητῶν γιὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα. Οὔτε νοεῖται. Εἶδατε ποτὲ νὰ ἀπεργήσουν (ἢ νὰ κλειστοῦν στὴ λέσχη τους καὶ νὰ πάθουν νὰ τρώγουν) φοιτητὲς τῶν Πανεπιστημίων τῆς Σορβόννης, τῆς Ὁξφόρδης, τοῦ Μονάχου, τῶν Βουξελλῶν, τῆς Ρώμης, ἢ τοῦ Χάρβαρντ, τοῦ Κολόμπια καὶ τοῦ Γαίηλ στὸν Νέο Κόσμο, ἐπειδὴ ἔχουν διαφορὰς μὲ τοὺς δασκάλους των γιὰ τὰ μαθήματα, τὶς ἀσκήσεις ἢ τὶς ἐξετάσεις καὶ τὴ βαθμολογία τους; Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο καὶ νὰ τὸ φαντασθῆ ἕκεί ἓνας ἐκπαιδευόμενος νέος. Συγκεντρώσεις, διαδηλώσεις, ἀκόμη καὶ «ταραχὲς» γίνονται κάποτε στὶς δημοκρατούμενες χώρες ἀπὸ τὴ συμπαιθητικὰ ζωηρὴ καὶ εὐέ-

Ξαπτη νεολαία τῶν Πανεπιστημίων, ἀλλὰ πάντοτε γιὰ γεγονότα καὶ ζητήματα εὐρύτερου κοινωνικοῦ ἢ πολιτικοῦ περιοχομένου, γιὰ νὰ ἐκφραστῇ λ.χ. (μὲ πρωτόπορο τὴ νεότητα) ἢ διαμαρτυρία ἢ ἡ ἀξίωση ἐνὸς λαοῦ ἐπάνω σ' ἓνα θέμα μεγάλης γιὰ τὴν ἔθνηκή του ζωῆ σημασίας. Αὐτὸ τὸ καταλαβαίνει κανεὶς καὶ τὸ συμπαθεῖ. Ἀπεργίες ὅμως γιὰ «ἐσωσχολικὲς» διενέξεις μεταξὺ φοιτητῶν καὶ καθηγητῶν γιὰ «ὀφειλόμενα μαθήματα», «συμφηφισμὸ βιβθμῶν», «ὑψηλὲς τιμὲς πανεπιστημιακῶν συγγραμμάτων», ἢ γιὰ τὴν ἀπροθυμία τοῦ Κράτους νὰ δώσῃ «νέες ἐξεταστικὲς περιόδους», νὰ ἀναγνωρίσῃ «παρελθόντα ἔτη», νὰ μὴν ἐπιτρέψῃ «ἐγγραφὴ νέων φοιτητῶν», ἢ νὰ δεχτῇ τὴν εἴσοδο «μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ» στὴν ἄλφα ἢ βῆτα ἐπαγγελματικὴ κατηγορία, πουθενὰ δὲν γίνονται. Καὶ ἂν θελήσωμε νὰ ἐξηγήσωμε τὸ φαινόμενο σ' ἓνα ξένο φοιτητῆ ἢ ἀκαδημαϊκὸ δάσκαλο, στοιχηματιζῶ ὅτι οὔτε ὁ ἓνας, οὔτε ὁ ἄλλος θὰ καταλάβῃ τὸ πρᾶγμα καὶ θὰ νομίσῃ ὅτι ἀστενεύομαστε ἢ δὲν ξέρομε τί λέμε . . .

Ἔπειτα, τί θὰ πῆ φοιτητικὴ «ἀπεργία»; Ὅταν ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἐργασία τοὺς οἱ ἐργάτες μιᾶς ἐπιχείρησης, τὸ κάνουν γιὰ νὰ ἐλαττώσουν τὴν παραγωγή της, νὰ τῆς προκαλέσουν ζημιές κ' ἔτσι νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν ἐργοδότη νὰ ὑποχωρήσῃ στὶς οικονομικὲς διεκδικήσεις τοὺς. Ὁ φοιτητῆς πού ἀπέχει ἀπὸ τὰ μαθήματα καὶ τὶς ἀσκῆσεις του, ποιὸν ζημιώνει, τίνος τὴν παραγωγή ἐλαττώνει, ποιὸν θέλει νὰ ἐκβιάσῃ; Εἶναι φανερό ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ἐνέργειες στρέφονται ὄχι ἐναντίον τῶν καθηγητῶν ἢ τῶν διοικητικῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ ἐναντίον τῶν ἴδιων τῶν «ἀπεργῶν». Αὐτοὶ ζημιώνονται, αὐτῶν ἡ πνευματικὴ παραγωγή ἐλαττώνεται — οἱ ἄλλοι μποροῦν ἄριστα νὰ δεχτοῦν τὴν πρόκληση καὶ ν' ἀντισταθοῦν στὸν ἐκβιασμὸ μὲ τὴ δικαιολογία: «δὲν θέλεις νὰ μάθῃς γράμματα καὶ τέχνη, μὴ μαθαίνῃς» . . .

Καὶ γιὰ ἓνα τρίτο ἀκόμη λόγο ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶναι ἀπαράδεκτη. Κατεβάξει μιὰν ὑψηλὴ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ σχέση, τὴ σχέση τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ δάσκαλο, στὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο τῶν συγκροουμένων συμφερόντων καὶ τοῦ παζαρέματος. Οὔτε ἐργοδότης εἶναι ἀπέναντι στὸ μαθητῆ ὁ δάσκαλος, οὔτε ὁ μαθητῆς καταναλωτῆς τῶν προϊόντων τοῦ δασκάλου. Ἡ παιδεία ὡς «ἀμοιβαία πνευματικὴ προσφορά» καὶ «ἀμοιβαῖο, ἠθικῆς ποιότητος δέξιμο» ἐνώνει δύο ἀνθρώπινες προσωπικότητες (τὸν ὄριμο καὶ τὸν ἀνώριμο) σὲ μιὰ κοινὴ πρόθεση καὶ ἐπιδιώξῃ: ἡ καθεμιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἑαυτὸ της καὶ νὰ φτάσῃ στὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν ὄχι μόνο νοητό, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐπιτρεπτό μὲ ἐνέργειες σάν τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ μαθήματα ὁ μαθητῆς νὰ ἐξαναγκάξῃ σὲ ὑποχώρηση στὶς ἀξιώσεις του τὸ δάσκαλο διὰ τῆς Πολιτείας ἢ τὴν Πολιτεία διὰ τοῦ δασκάλου. Γιατὶ τότε ἡ παιδεία ὡς πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ λειτουργία καταλύεται καὶ στὴ θέσῃ της μπαίνει μιὰ ἄλλοι εἶδους καὶ ἄλλης σκοπιμότητος συναλλαγὴ καὶ τακτικὴ.

Πρὶν ὅμως καταδικάσωμε ὀριστικὰ τὶς φοιτητικὲς ἀπεργίες καὶ διατυπώσωμε τὴν ἐτυμηγορία μας, ὀρθὸ καὶ δίκαιο εἶναι νὰ ἐξετάσωμε καὶ τὴν ἄλλη ὄψη τοῦ νομίσματος: ἴσως ἄραγε ἔχουν λίγο ἢ πολὺ δίκην καὶ οἱ νέοι στὰ αἰτήματά τοὺς (σὲ κάποια ἐπιτέλους αἰτήματά τοὺς) ἀνεξάρτητα ἀπὸ τοὺς τρόπους πού μεταχειρίζονται γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἱκανοποίησή τοὺς; — ἐδῶ, ὅπως ἔλεγαν τὰ παλαιότερα μυθιστο-

ρήματα, αρχίζει μιὰ ἄλλη ἱστορία. Πραγματικά υπάρχουν μέσα στις ἐπιδιώξεις τοῦ φοιτητικοῦ μας κόσμου μερικά βασικά αἰτήματα πού πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμε ὅτι ὄχι μόνον εὐλογα εἶναι, ἀλλά καὶ τόσο στοιχειώδη, ὥστε τίποτε δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία πού δὲν ἀποφασίζει νὰ τὰ ἀντιμετωπίσῃ σοβαρὰ καὶ γενναῖα. Ἄς μὴ διστάσουμε νὰ παραδεχτοῦμε μιὰν ἐξώφθαλμη ἀλήθεια : οἱ νέοι ἄνθρωποι σὲ κανένα πολιτισμένο μέρος τοῦ κόσμου δὲν σπουδάζουν καὶ δὲν ἡλικιώνονται, δὲν μπαίνουν στὸ ἐπάγγελμα μὲ τόσες στενοχώριες, καὶ μὲ τόσες δυσκολίες, ὅσο στὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ γιὰ νὰ κάνῃ τις ἐγκύκλιες σπουδές του ἓνα παιδί, γιὰ νὰ εἰσαχθῆ στὸ Πανεπιστήμιο, γιὰ νὰ βρῆ δουλειά, θὰ μαρτυρήσῃ. Παντοῦ ἐμπόδια, παντοῦ φραγμοί, παντοῦ οἱ λοξοὶ δρόμοι καὶ οἱ «ἰσχυροὶ προστάτες», οἱ ταπεινώσεις καὶ οἱ ἀπογοητεύσεις. Καὶ γιὰ νὰ περιοριστοῦμε στις ἀνάγκες τῆς νεότητος πού σπουδάζει, ἄς ρίξωμε μιὰ ματιὰ στὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά μας Ἰδρύματα, γιὰ νὰ ἰδοῦμε μέσα σὲ τί «περιβάλλον» περνάει τὰ φοιτητικά του χρόνια ὁ νέος στὴν Ἑλλάδα. Ποῦ εἶναι ἡ φτηνὴ καὶ εὐπρεπὴς στέγη, τὸ οἰκονομικὸ καὶ οὐσιαστικὸ φαγητὸ γιὰ τὸ φοιτητὴ μας; Ποῦ εἶναι οἱ εὐρύχωρες καὶ καλοφωτισμένες αἴθουσες γιὰ τὴ διδασκαλία, τὰ καλὰ ἐξοπλισμένα ἐργαστήρια γιὰ τὴν ἀσκήσιν, ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον μὲ τὴν θέρμανση καὶ τὴν εὐκολίαν δανεισμοῦ, τὰ προσσιτὰ στὸ ἰσχνὸ του βαλάντιον διδακτικὰ ἐγχειρίδια, τὸ πρᾶτῆριον γιὰ τὴν ἀπαραίτητες προμήθειές του, τὸ φτηνὸ εἰσιτήριον γιὰ τὴν μετακινήσιν του, ἡ νοσηλεία καὶ τὰ φάρμακα ὅταν ἀρρωστήσῃ, ἡ ἀναψυχὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀγωγὴ του, οἱ ὑποτροφίες σὲ μεγάλη κλίμακα γιὰ ἔρευνες στὸ ἐσωτερικὸ ἢ γιὰ σπουδὴν στὸ ἐξωτερικὸ — καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ὑλικὲς καὶ ἠθικὲς παροχὲς καὶ ἐνισχύσεις πού ἔχει στὸ στάδιον τῶν σπουδῶν του ὁ νέος ὄλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν τοῦ κόσμου;

Ἄς μὴ μποῦμε σὲ περισσότερες λεπτομέρειες. Τὸ θέμα εἶναι ὀδυνηρὸν. Μᾶς πονεῖ καὶ μᾶς ντροπιάζει. Ὅ,τιδήποτε καὶ νὰ μᾶς ποῦν (νὰ παραπονεθοῦν, νὰ ἐπιτιμήσουν, νὰ διαμαρτυρηθοῦν) στὸ κεφάλαιον τοῦτο οἱ νέοι, θὰ ἔχουν δίκιον. — Ἐκεῖ πού δὲν ἔχουν (καὶ ὅλα τὰ φιλότιμα παιδιὰ νομίζω ὅτι θὰ τὸ παραδεχθοῦν) εἶναι ἡ ἀπαίτησή τους αὐτοὶ νὰ ρυθμίζον τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἀσκήσεων, τὸν τρόπο τῆς προαγωγῆς καὶ τῆς ἀπονομῆς τοῦ πτυχίου, μὲ ἀπεργίες καὶ διαδηλώσεις. Στὰ θέματα αὐτὰ οὔτε τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρεμβαίῃ μὲ τὴν ἀποφάσιν του οὔτε ἡ Βουλὴ μὲ τὰ νομοθετήματά της. Εἶναι ζητήματα παιδείας καὶ ἐδῶ τὸ λόγον πρέπει νὰ ἔχη ὁ Δάσκαλος (ὁ προικισμένος μὲ ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς καὶ τῶν εὐθυνῶν του) καὶ ὄχι ὁ βουλευτὴς ἢ ὁ ὑπάλληλος. Οἱ κύριοι καθηγητὲς τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν μας Ἰδρυμάτων προσπάθησαν καὶ πέτυχαν μὲ συνταγματικὴ διάταξιν τὴν «αὐτονομίαν» στὴν ἐκλογὴν καὶ ἀνάδειξιν τῶν συναδέλφων τους. Γιατί δὲν προσπαθοῦν νὰ κατοχυρώσουν νομοθετικὰ τὸ ἀναφαίρετον χρῆμα καὶ δικαίωμα τους : στὰ καθαρῶς ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα τῶν φοιτητῶν αὐτοὶ καὶ μόνον αὐτοὶ νὰ ἔχουν τὴν πρώτην καὶ τελευταίαν λέξιν; Τότε, μαζί μὲ ἄλλα ἀγαθὰ, θὰ εἴχαμε καὶ τοῦτο : νὰ σταματήσῃ (ἢ τουλάχιστον νὰ περιορισθῆ) ὁ παραλογισμὸς καὶ ἡ ἄκοσμία τῶν φοιτητικῶν ἀπεργιῶν.